

Översyn av system för godkännande av personer med viss högskoleutbildning från länder utanför EU/EES-området

**Redovisning av den del av ett regeringsuppdrag
till Socialstyrelsen och Högskoleverket
som avser bedömning av utländska lärare**

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Översyn av system för godkännande av personer med viss högskoleutbildning från länder utanför EU/EES-området. Redovisning av den del av ett regeringsuppdrag till Socialstyrelsen och Högskoleverket som avser bedömning av utländska lärare

Producerad av Högskoleverket i mars 2004
Högskoleverkets reg.nr 50-3409-03

Innehåll: Högskoleverket, Bedömningsavdelningen

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Högskoleverkets verksamhet med behörighetsprövning fungerar bra	5
Problem i anslutning till behörighetsprövning av utländska lärare	6
Slutsatser och förslag	6
Uppdraget	8
Uppdragets genomförande	9
Bakgrund	11
Högskoleverkets verksamhet med bedömning av utländska lärare.....	11
Generös grundinställning till andra länders utbildningssystem	12
Behörighetsprövning eller bedömning av utländsk lärarutbildning.....	12
Behörighetsprövning	13
Avslag	14
Bedömning som leder till utlåtande.....	14
Avskrivning av ansökningar.....	15
Erfarenheter av lärarbehörighetsprövning	16
Behörighetsbevis ger bättre anställningsvillkor och ökat självförtroende.....	16
Ärendestatistik	17
Väsentliga skillnader medför avslag.....	17
Prövade ansökningar leder oftast till behörighetsbevis	18
Behörighetsbevis fördelat på utbildningsländer.....	18
Betydelsen av lärarerfarenhet	18
Krav på dokumenterade kunskaper i svenska språket	19
Behörighet ofta i endast ett undervisningsämne.....	19
Det specifikt svenska i lärarutbildningen	20
Grundskollärarutbildning för de lägre årskurserna.....	20
Modersmåslärare	21
Olika vägar att komplettera utländsk lärarutbildning	23
Kompletterande studier.....	23
Svårare för utländska lärare att komplettera än för utländska akademiker generellt	24
Svårt för klasslärare att komplettera	24
Viktigt att komplettering leder till lärarexamen	24
Erfarenheter av Språnget och andra utbildningssatsningar för utländska akademiker	25
Introduktionsperiod för utländska lärare	28
Förslag till modell för introduktionsperiod	28
Pilotprojekt med introduktionsperiod i svensk skola	29
Tidigare introduktion	30

Bedömning av utländska lärare i andra nordiska länder	31
Nordiskt projekt	31
Danmark	31
Norge	32
Slutsatser, förslag och ekonomiska konsekvenser	35
Utvärdering av verksamheten	35
Nuvarande krav på generella kunskaper i svenska utgör rimlig lägsta nivå ..	35
Ej aktuellt med författningsändringar rörande behörighetsprövning	36
Övergripande förslag om vägen från gräns till kompetensbevis eller examen	36
Utländska lärares kompetens måste tas till vara bättre	38
Finansiering och ekonomiska konsekvenser.....	41
Bilaga 1	43
Utdrag ur skollagen (1985:1100)	43
Bilaga 2	44
Förordning (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning.....	44
Bilaga 3	45
Föreskrifter av Högskoleverket om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning (HSVFS 2000:1)	45
Referenser	46

Sammanfattning

I denna rapport redovisas lärardelen av ett regeringsuppdrag till Högskoleverket och Socialstyrelsen att se över systemen för bedömning av lärare samt hälso- och sjukvårdspersonal med utbildning från ”tredje land”.

Bakgrund

Högskoleverket är sedan 2000 behörig myndighet för läraryrket, vilket innebär att pröva utländsk lärarutbildning tillsammans med eventuell lärarerfarenhet och utfärda behörighetsbevis till sökande som uppfyller kraven enligt verkets föreskrifter. Behörighetsbeviset ger behörighet att anställas utan tidsbegränsning i svensk skola. Bedömning av lärarens kompetens fattas av arbetsgivaren.

En lärare med utländsk utbildning kan ansöka om en prövning för *behörighetsbevis* eller om en bedömning för *utlåtande*. Något som skiljer behörighetsprövning från bedömning av utländsk lärarutbildning är att relevant yrkesverksamhet kan vägas in och att kunskaperna i svenska ska bedömas vid prövningen.

Normaltid för prövning och utfärdande av behörighetsbevis är i genomsnitt drygt en månad. Av prövade ansökningar leder de flesta till ett behörighetsbevis. Under början av 2004 utfärdade Högskoleverket det tusende behörighetsbeviset. Cirka 90 procent av dessa har en utbildning från ett land utanför EU/EES-området.

De utländska lärare som inte uppfyller kraven för behörighet hänvisas till kompletterande studier eller till introduktionsperiod i svensk skola. Dessa lärare kan också ansöka om Högskoleverkets utlåtande där närmast jämförbar svensk examen anges. Utlåtandet kan dels underlätta för den utländska läraren att få lärarvikariat i svensk skola, dels ge vägledning när ett lärosäte ska fatta beslut om antagning och tillgodoräknande vid kompletterande studier.

Efter att ha kompletterat med det som saknas för behörighet kan den sökande återkomma till Högskoleverket med en ansökan om prövning.

Högskoleverkets verksamhet med behörighetsprövning fungerar bra

Högskoleverkets verksamhet med behörighetsprövning bedöms fungera tillfredsställande. Några ändringar i de författningar som styr verkets arbete på området föreslås inte.

Verket har haft i uppdrag att behörighetspröva utländska lärare under en relativt kort tid. Någon mer omfattande undersökning av verksamheten och dess effektivitet och betydelse i syfte att underlätta inträdet för utländska lärare i svensk skola har därför inte varit aktuell. På sikt bör en extern utvärdering göras av verksamheten för att se vad som kan göras bättre och effektivare.

Problem i anslutning till behörighetsprövning av utländska lärare

I anslutning till prövningen finns problem, som ibland hindrar de utländska lärarna från att snabbt inhämta sådana specifika teoretiska och praktiska delar som saknas för att de ska kunna bli behöriga. Högskoleverket saknar reguljära strukturer för introduktion eller kompletterande studier att hänvisa sökande till. Den utländske läraren möter ofta praktiska svårigheter med att få introduktionsperiod i svensk skola eller att få tillgodoräkna tidigare studier och yrkeskompetens för tillträde till skräddarsydda kompletteringsutbildningar som leder till examen.

Slutsatser och förslag

Viktiga utgångspunkter är att utländska lärare och andra yrkesgrupper tidigt ska få

- tydlig information om vägen till och villkor för behörighet,
- vägledning och hjälp med individuell studieplanering utifrån en preliminär bedömning från berörd myndighet av tidigare studier och yrkeserfarenhet,
- möjlighet att komplettera i linje med tidigare utbildning och yrkeserfarenhet oavsett arbetsmarknadsläge (bristyrkessituation) i olika län.

Migrationsverket bör kartlägga alla nyanländas utbildnings- och yrkesbakgrund och hur dessa vill använda sin kompetens i Sverige. Ett sammanhållet system bör skapas som innebär tidig kartläggning samordnad med väl utbyggd vägledning och bedömning av alla utländska lärare och all utländsk hälso- och sjukvårdspersonal som så önskar.

En *normalisering* bör eftersträvas i alla led. Med normalisering avses en process mot ett tillstånd som kännetecknas av att alla omfattas av samma regelverk. Som exempel kan nämnas att de utländska lärare som genomgår kompletterande studier så långt möjligt ska kunna göra detta inom ramen för reguljär utbildning som i första hand leder till examen.

De resurser som anslås till kompletteringsutbildningar bör inte i huvudsak fördelas som arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade till Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). Delar av medlen bör budgeteras direkt till utvalda lärosäten för reguljära kompletteringsutbildningar för utländska lärare samt utländsk hälso- och sjukvårdspersonal. Ersättningen till lärosätena bör

öronmärkas för att komma aktuella grupper till del, men på sikt bör finansieringen i princip kunna följa samma metod som tillämpas för tilldelning av resurser till grundutbildning.

Kompletterande studier bör varvas med lärarpraktik och studier i svenska i högskolemiljö samt vara bättre anpassade till olika individers behov, förutsättningar och erfarenheter för att på kortast möjliga tid leda till svensk lärexamen. Här krävs individuell vägledning, utveckling och genomförande av validering, flexibla antagnings- och lärandeformer och vid behov parallell preparandutbildning och anpassning av studierna för sökande med lärarerfarenhet som endast har gymnasial eller eftergymnasial utländsk lärarutbildning.

En reguljär verksamhet med att introducera utländska lärare i den svenska skolan bör etableras. Lärosätena och kommunerna måste ta gemensamt ansvar för att ordna introduktionsplats i skolan.

Utländska lärare skulle på så vis kunna hänvisas till skräddarsydda kompletterande studier varvat med praktik och därmed erbjudas goda utsikter till anställning inom relevant område och på rätt nivå.

Arbetsgivaren bör ansvara för att specifika kunskaper i det aktuella yrkespråket inhämtas i arbetet, både under eventuell praktik och som anställd.

Enkla, flexibla former för finansiering av introduktionsperiod och kompletterande utbildning måste skapas. Detta gäller stöd och ersättning till enskilda sökande, till arbetsgivare samt kostnadstäckning för utbildningsanordnaren.

Högskoleverket och Socialstyrelsen har bedömt att frågan om den enskilda individens försörjning i samband med kompletterande studier och introduktion inte inryms i uppdraget. En ordnad finansiering för individen är dock en förutsättning för framgång på vägen till behörighet eller legitimation.

Om huvudmännen ska ta över ansvaret för verksamhetsförlagd introduktion måste detta tydliggöras och de måste ges detta uppdrag. Utredningen har inte den övergripande kunskap och kompetens som krävs för att förutse eventuella ekonomiska konsekvenser av detta.

Slutligen är det Högskoleverkets och Socialstyrelsens mening att nödvändiga omfördelningar av resurser och i övrigt nödvändiga överenskommelser och beslut måste utgå från regeringen.

Uppdraget

I beslut (S2003/6243/HS) den 17 juli 2003 uppdrar regeringen åt Högskoleverket och Socialstyrelsen att – efter samråd med Arbetsmarknadsverket, Integrations-verket och de berörda huvudmännen – se över de bestämmelser och system som för närvarande råder för bedömning och godkännande av lärare samt hälso- och sjukvårdspersonal med utbildning från länder utanför EU/EES-området.

Regeringen anger vidare att

- fokus ska läggas vid att ta fram förslag som kan effektivisera och därigenom förkorta vägen från ansökan till kompetensbevis,
- om myndigheterna finner att det finns behov av att ändra gällande författningar på området ska detta inbegripas i förslaget,
- det är viktigt att det finns ett gemensamt system för godkännande av reglerade utbildningar,
- i uppdraget ingår att ta del av resultat från de projekt som har bedrivits dels inom regeringens satsning på kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning och dels utifrån andra initiativ, samt att särskilt granska de system för bedömning/godkännande av utländsk vårdpersonal som tillämpas i framförallt Danmark och i Norge,
- myndigheterna ska se över språkutbildningen för berörda yrkesgrupper med avseende på dess utformning, lokalisering och dimensionering,
- myndigheterna ska redovisa de eventuella kostnadskonsekvenser som förslagen medför samt vid kostnadsökningar lämna förslag på hur åtgärderna ska finansieras,
- slutredovisning av uppdraget ska ske senast den 31 januari 2004.

I tilläggsbeslut den 29 januari 2004 meddelar regeringen att uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2004.

Uppdragets genomförande

En arbetsgrupp med representanter från Högskoleverket och Socialstyrelsen tillsattes för att genomföra uppdraget.¹ Arbetsgruppen har utifrån information som myndigheterna till stor del redan hade tillgänglig fört diskussioner om hur ett framtida system skulle kunna utformas.

Representanter för Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Integrationsverket, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet har ingått i en samrådsgrupp.² Vid sammanlagt fyra samrådsmöten har Högskoleverket och Socialstyrelsen presenterat förslag och samrådsgruppens deltagare har getts möjlighet att ge synpunkter och framföra egna förslag.

Under arbetets gång blev det efter hand tydligare att utredningen, i den del av uppdraget som handlar om bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal, skulle utmynna i ett förslag som innebär att högskolan får ett mer direkt ansvar för kompletterande utbildning. Till samrådsgruppen inbjöds därför representanter för vårdutbildningar vid Lunds universitet, Umeå universitet och Karolinska institutet till de två avslutande samrådsmötena för att ge synpunkter på förslagen.³

Den del av uppdraget som gäller att se över språkutbildning för berörda yrkesgrupper med avseende på dess utformning, lokalisering och dimensionering har inte bedömts möjlig att genomföra med den inriktning som regeringen formulerat. Det finns i dagens system ingen obligatorisk fackspråkutbildning för hälso- och sjukvårdspersonal eller lärare med utländsk utbildning. Däremot finns det utbildningsanordnare som tillhandahåller kurser i sjukvårdssvenska för den som vill förbereda sig inför Socialstyrelsens språkprov. Kurserna är alltså inget som den aktuella personen måste gå. Socialstyrelsen ansvarar varken för finansiering av kursplatser eller för kursinnehåll och har inga befogenheter gentemot utbildningsanordnarna. Socialstyrelsen kan inte påverka vare sig hur kurserna skall dimensioneras eller lokaliseras. Redan tidigt under uppdragets genomförande väcktes förslag om att avskaffa provet i sjukvårdssvenska som ett obligatorium och istället kräva samma språkkunskaper i allmän svenska som idag ställs för utländskt utbild-

¹ Arbetsgruppen har bestått av Leif Gudmundson och Urban Göransson, Socialstyrelsen samt Stefan Löfkvist, och Ulf Öhlund, Högskoleverket.

² Samrådsgruppen bestod ursprungligen – förutom arbetsgruppens medlemmar – av Seija Rudberg, Arbetsmarknadsstyrelsen, Hanna Zeland, Integrationsverket, Leif Lindberg, Landstingsförbundet samt Ulla Gummeson och Kent Löfgren, Svenska Kommunförbundet.

³ Samrådsgruppen utökades med Anders Hjerpe och Reet Joandi, Karolinska institutet, Åke Wirsen, Lunds universitet samt Lilian Jansson, Umeå universitet.

dade lärare. Om ett särskilt prov i sjukvårdssvenska inte längre är ett obligatorium förändras förutsättningar för de utbildningsanordnare som idag bedriver sådana kurser. Sammantaget innebär detta att förutsättningar saknas för att inom ramen för detta uppdrag se över behovet av språkutbildning enligt regeringens önskemål.

Uppdraget vad gäller hälso- och sjukvårdspersonal redovisas i en separat rapport från Socialstyrelsen.⁴ Nedan redovisas lärardelen av uppdraget.⁵

⁴ *Vägen till svensk legitimation inom hälso- och sjukvården. Rapport från arbetet med regeringens uppdrag till Socialstyrelsen och Högskoleverket att se över reglering och system för godkännande av personer med utbildning från länder utanför EU/EES-området,* Dnr 00-6224/2003 (Socialstyrelsen, mars 2004)

⁵ Högskoleverkets reg.nr. 50-3409-03

Bakgrund

Högskoleverkets verksamhet med bedömning av utländska lärare

Högskoleverket bedömer högre utländsk utbildning och jämför med svensk utbildning. Huvudsyftet med verksamheten är att underlätta inträdet på arbetsmarknaden, dels för personer med utländska högskoleexamina inom områden och yrken som inte är reglerade i Sverige, dels för sökande som har utländska lärarutbildningar.

År 2000 gjordes vissa ändringar i skollagen⁶ rörande behörighet för anställning som lärare, som en anpassning till de EG-direktiv⁷ som rör examenserkännande i syfte att öka rörligheten på arbetsmarknaden. Förändringarna omfattade både behörighet för EU/EES-medborgare att utöva de aktuella läraryrkena och prövning av behörighet för lärare utanför EU/EES.

Närmare bestämmelser om behörighetsbevis för lärare föreskrivs av regeringen i förordningen (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning.⁸ Sedan regeringen fastställt att lärare är ett reglerat yrke i Sverige utsågs Högskoleverket till behörig myndighet, vilket bl.a. innebär att pröva utländsk lärarutbildning tillsammans med eventuell lärarerfarenhet och utfärda behörighetsbevis till sökande som uppfyller kraven enligt verkets föreskrifter. Föreskrifter av Högskoleverket om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning (HSVFS 2000:1)⁹ trädde i kraft den 15 juni år 2000 och från och med den 1 juli samma år kunde Högskoleverket efter prövning utfärda behörighetsbevis till sökande som är kvalificerade i enlighet med föreskrifterna. Behörighetsbeviset ger behörighet att anställas utan tidsbegränsning inom det offentliga skolväsendet.

Föreskrifterna utgör ramen för behörighetsprövningarna. Med tiden har det också utvecklats en praxis för tillämpningen av föreskrifterna och riktlinjer för bedömning av olika lärarkategorier och inriktningar. Detta arbete pågår kontinuerligt i samband med att nya problemställningar och gränsfall behandlas. Högskoleverket utbyter även information och erfarenheter vad gäller bedömning av lärarutbildning med representanter för berörda myn-

⁶ 2 kap. 4 § skollagen (1985:1100). Se bilaga 1.

⁷ Direktiv 89/48/EEG och direktiv 92/51/EEG

⁸ Se bilaga 2.

⁹ Se bilaga 3.

digheter i andra EU/EES-länder och samarbetar med framför allt de nordiska länderna på området.

Högskoleverket informerar utländska lärare bosatta i Sverige om möjligheterna att söka behörighet, liksom arbetsgivare, arbetsvägledare, högskolor och andra myndigheter och organisationer. Verket har utgivit informationsblad och broschyrer samt en ny ansökningsblankett som tillsammans med information har lagts ut på verkets hemsida. Vidare förekommer många kontakter med massmedia.

Generös grundinställning till andra länders utbildningssystem

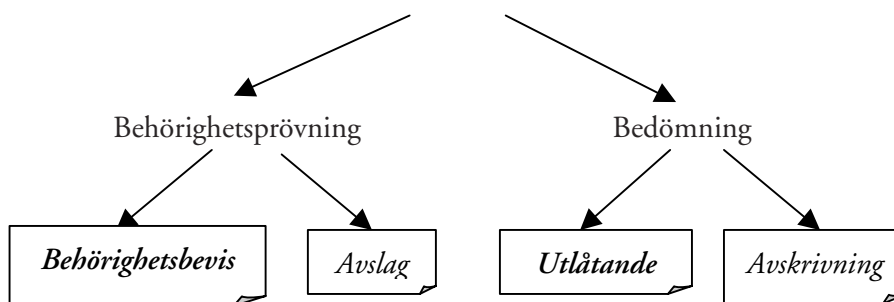
Behörighetsprövning och bedömning sker med en generös grundinställning till kvaliteten i andra länders utbildningssystem i enlighet med bedömningsavdelningens riktlinjer och med vad som är generellt vedertaget internationellt vad gäller erkännande av utländsk utbildning. Bedömningen styrs också av EG-direktiven och Lissabon-konventionen¹⁰. Enligt EG-direktiven krävs det väsentliga skillnader för att rätten att utöva ett reglerat yrke i ett EU-land inte ska erkännas i en annan medlemsstat.

Högskoleverket har valt att inte göra någon principiell skillnad i förfaringssättet med att bedöma utbildningar genomgångna inom eller utanför EU/EES-området.

Behörighetsprövning eller bedömning av utländsk lärarutbildning

En lärare med utländsk utbildning kan ansöka antingen om en prövning som kan leda till ett *behörighetsbevis* (alternativt *avslag*) eller om en bedömning som leder till ett *utlåtande* där närmast jämförbara svenska examen anges (alternativt *avskrivning*).

Två ansökningsalternativ för utländska lärare

Ansökan görs på blanketterna *Ansökan om behörighet för lärare med utländsk utbildning* respektive *Ansökan om värdering av utländsk högre utbildning*, där information om vilka handlingar som krävs för behörighetsprövning eller bedömning finns angivna.¹¹

¹⁰ *Convention on the recognition of qualifications concerning higher education in the European region* (Council of Europe/UNESCO, 1997).

¹¹ www.hsv.se/lararbehorighet

Behörighetsprövning

För att en ansökan om behörighet ska handläggas av Högskoleverket måste två huvudkrav vara uppfyllda.

Det första kravet är att den sökande har en dokumenterad utländsk lärarutbildning och därmed är behörig i utbildningslandet.

Det andra kravet är att den sökande, som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska, eller norska, ska visa upp godkänt betyg från fullständig gymnasiekurs i svenska språket, dvs. Svenska B, Svenska som andraspråk B eller motsvarande kunskaper, t.ex. godkänt resultat på andra kurser och test som ger tillträde till högskolestudier i Sverige.

Vidare måste den sökande ha betalat en avgift på 475 kronor för behörighetsprövningen. Avgiften – som regeringen beslutat om i förordningen – tas ut oavsett om ansökan leder till bifall eller avslag. Om den sökande dock inte uppfyller kraven för prövning återbetalas avgiften.

Prövningen av den utländska lärarutbildningen görs på grundval av betygshandlingar samt tjänstgöringsbetyg och innebär alltså inte något intervjuförfarande eller test, utan består enbart av en bedömning av huruvida den utländska lärarutbildningen, ensam eller tillsammans med yrkeserfarenhet, är jämförbar med svensk lärarutbildning. Bedömning av lärarens kompetens är arbetsgivarens ansvar.

Vid behörighetsprövningen bedöms huruvida den utländska lärarutbildningen uppfyller de krav på nivå, innehåll och omfattning, bl.a. antalet högskolepoäng i undervisningsämnet eller -ämnena och i den praktisk-pedagogiska utbildningen, som gäller för den svenska lärarutbildning som svarar mot den behörighet som ansökan avser. Dokumenterad lärarerfarenhet kan vägas in i bedömningen och uppväga om den praktisk-pedagogiska delen av den utländska lärarutbildningen är kortare än i den svenska utbildningen. För att lärarerfarenhet ska vägas in krävs att den uppgår till minst två år på minst halvtid.

Utbildning som inte tillhör högskolesektorn, dvs. gymnasial eller eftergymnasial lärarutbildning, kan i vissa fall bedömas och tillsammans med lång yrkeserfarenhet leda till behörighet. Detta är fallet eftersom skollagen ger möjlighet att pröva lärarbehörighet mot äldre svensk lärarutbildning, som fram till 1977 delvis var förlagd utanför den högre utbildningssektorn i Sverige.

Sedan 2001 finns en ny lärarutbildning i Sverige, men tills vidare görs behörighetsprövningen fortfarande främst mot lärarutbildningen enligt 1993 års examensordning.

Efter prövning utfärdas antingen ett behörighetsbevis eller ett avslag. Behörighetsbeviset anger i vilket undervisningsämne eller -ämnen och i vilka årskurser behörigheten gäller.

Behörighetsbeviset ger behörighet att anställas utan tidsbegränsning inom det offentliga skolväsendet i Sverige.

Avslag

I avslaget motiveras varför den utländska lärarutbildningen inte bedöms motsvara svensk lärarutbildning, och den sökande hänvisas till komplettering av de ämnesteoritiska studierna och/eller av den praktisk-pedagogiska utbildningen. Kompletteringen kan genomföras antingen inom ramen för reguljär lärarutbildning eller inom de särskilda kompletteringsutbildningar som syftar till lärarexamen för utländska lärare. I avslaget kan också hänvisas till komplettering av specifika områden, t.ex. nordisk och svensk historia för historielärare eller kontrastiva kunskaper mellan det studerade språket och svenska för språklärare.

Avslaget kan även hänvisa till en introduktionsperiod, om minst två terminer under handledning i svensk grund- eller gymnasieskola, om den utländska lärarutbildningens praktisk-pedagogiska del är för kort och yrkeserfarenhet saknas.

I avslaget finns information om hur beslutet kan överklagas i förvaltningsdomstol.

Efter fullgjord komplettering med godkänt resultat kan den sökande åter ansöka hos Högskoleverket om behörighetsprövning. Det är dock viktigt att notera att Högskoleverket har i uppdrag att bedöma och behörighetspröva utländsk lärarutbildning, inte svensk utbildning, och därför bör universitetet eller högskolan utfärda svensk lärarexamen om den sökande genomgått en längre kompletterande utbildning i Sverige.

Bedömning som leder till utlåtande

Vid bedömning jämför Högskoleverket utländsk högre utbildning med svensk. I ett utlåtande uttrycks denna bedömning av den utländska högskoleutbildningen i termer av svenska examina.

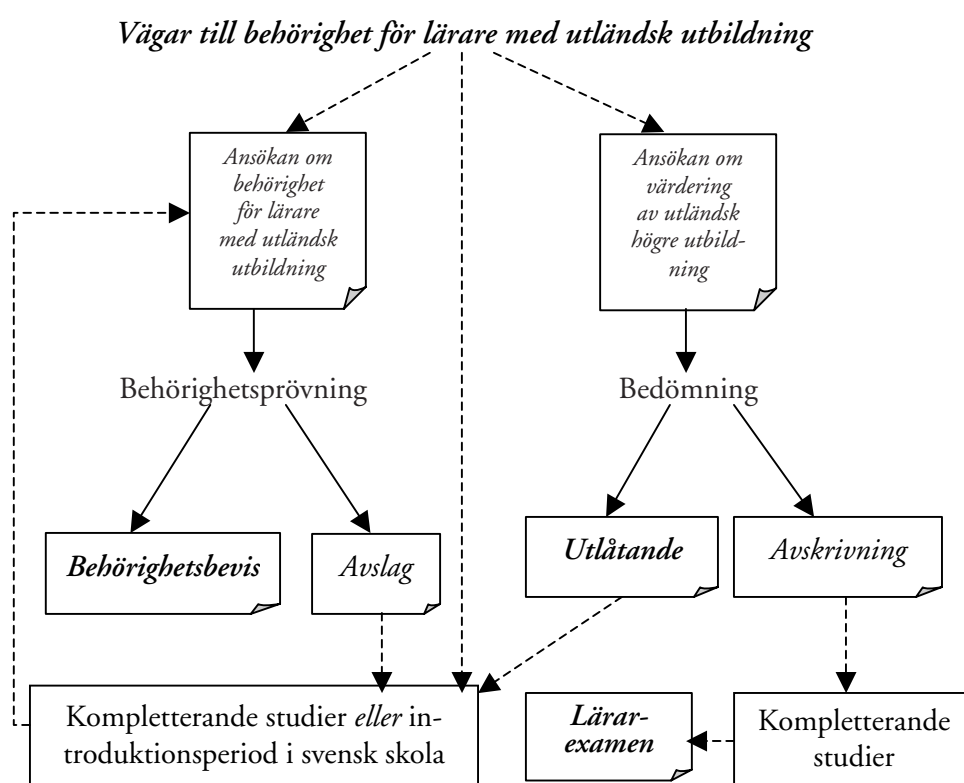
Yrkeserfarenhet vägs inte in vid värderingen, och det finns inga krav på den sökandes kunskaper i svenska språket för utfärdande av utlåtande. De utländska lärare som inte uppfyller kraven för behörighet kan alltså ansöka om utlåtande i stället. Efter att ha kompletterat med det som saknas för behörighet kan de återkomma med en ansökan om behörighetsprövning. Prövningen går därmed snabbare eftersom en del av denna redan är avklarad i och med att en bedömning av den utländska lärarutbildningen i jämförelse med svensk redan gjorts.

I följebrev till utlåtandet får den sökande rekommendation om eventuell komplettering och information om vad som krävs för lärarbehörighet för att senare kunna återkomma till Högskoleverket med en ansökan om behörighetsprövning. Eftersom man kan vikariera i den svenska skolan utan att vara formellt behörig kan ett utlåtande över lärarutbildningen underlätta vid ansökan om arbete.

Utlåtandet är avsett att vara en vägledning för den som fattar beslut om anställning på den svenska arbetsmarknaden. Utlåtandet kan också tjäna som vägledning och hjälpmedel när ett universitet eller en högskola ska besluta om antagning till kompletterande studier och tillgodoräknande av tidigare studier.

Avskrivning av ansökningar

De ansökningar där lärarutbildningen till exempel är oavslutad eller bristfälligt dokumenterad avskrivs. Detta gäller också för de fall där ansökan är baserad på enbart gymnasial eller postgymnasial utbildning. Sökanden får ett meddelande om skälen till avskrivningen samt information om möjligheter till kompletterande åtgärder. I tillämpliga fall ges även information om den utländska utbildningen i syfte att underlätta vid kontakt med arbetsgivare eller lärosäte. I vissa fall överförs ärenden till en annan myndighet, t.ex. Verket för Högskoleservice (VHS).

Erfarenheter av lärarbehörighetsprövning

Prövade ansökningar leder oftast till behörighetsbevis och behörighetsbevisen har i de flesta fall underlättat tillsvidareanställning samt haft stor betydelse för den enskilde lärarens anställningsvillkor i svensk skola. Det är några av de positiva slutsatser man kan dra av Högskoleverkets arbete med behörighetsprövning av utländska lärare.

Högskoleverket vill dock påpeka att det i anslutning till behörighetsprövningen finns problem, som ibland hindrar de utländska lärarna från att snabbt inhämta sådana specifika teoretiska och praktiska delar som saknas för att de ska kunna bli behöriga. Det handlar till exempel om praktiska svårigheter att få introduktionsperiod i svensk skola eller att validera reell kompetens för behörighet och antagning till skräddarsydda kompletteringsutbildningar som utgår från individens kunskaper, erfarenheter och behov.

Högskoleverket har till uppgift att bedöma utländsk lärarutbildning, inte svensk utbildning. Det är därför angeläget att kompletterande högskolestudier – grundade på tillgodoräknande av den utländske lärarens samlade meriter – i normalfallet leder till svensk lärarexamen. Högskoleverket erfar att detta långtifrån är en självklarhet idag. Många utländska lärare som genomgår kompletterande utbildningar vid ett svenskt lärosäte, hänvisas till Högskoleverket för behörighetsprövning i stället för att lärarexamen utfärdas. Några av dessa problemområden diskuteras nedan.

Nedan redovisas även statistik för den tid som Högskoleverket varit behörig myndighet för läraryrket – perioden 1 juli 2000–31 december 2003 – samt resultaten av olika undersökningar och uppdrag som genomförts som ett led i uppföljningen av verkets arbete med behörighetsprövningar.

Behörighetsbevis ger bättre anställningsvillkor och ökat självförtroende

År 2001 gjordes en utvärdering av behörighetsbevisens betydelse för den enskilde läraren. Undersökningen visar att behörighetsbevisen i de flesta fall underlättat tillsvidareanställning samt haft stor betydelse för den enskilde lärarens anställningsvillkor. Behörighetsbeviset har dessutom gett ett ökat självförtroende i och med att den egna lärarkompetensen har bekräftats.¹²

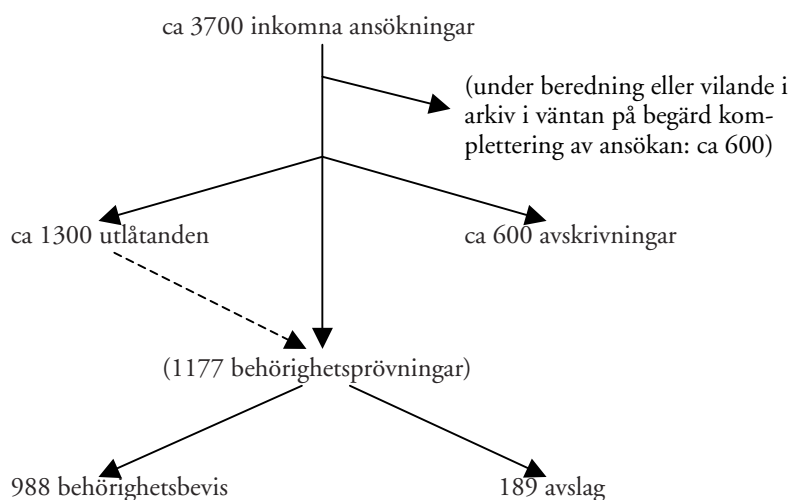
¹² En enkätundersökning skickades ut till de lärare som fått behörighetsbevis under perioden juli 2000–juli 2001. Enkäten gick ut till 329 personer, varav 80 procent svarade. Notera att det begränsade underlaget möjligen innebär att utvärderingen inte är helt representativ. Se vidare bilaga 6 i *Behörig att undervisa – Utländska lärare i svensk skola* (Högskoleverket, 2002).

Ärendestatistik

Under perioden juli 2000–december 2003 har totalt ca 3700 ansökningar från lärare med utländsk utbildning inkommit till Högskoleverket.

De ärenden som hittills avgjorts har handlagts inom ramen för den tid – fyra månader – som är fastställd för en ansökan med kompletta handlingar. Normaltiden för granskning av ansökningshandlingar, bedömning och utfärdande av ett behörighetsbevis har i genomsnitt uppgått till drygt en månad.

Redovisning av lärarärenden t.o.m. 31 december 2003

Drygt 1300 personer har under aktuell period (juli 2000–december 2003) fått ett utlåtande med bedömning av utländsk lärarutbildning i jämförelse med svensk. Under samma period har cirka 600 ansökningar avskrivits av olika skäl. Av dem som tidigare fått ett utlåtande – eller i vissa fall en avskrivning eller ett avslag – med kompletteringsanvisningar har många återkommit med en ansökan om behörighet efter att ha läst in ytterligare ett ämne och/eller kompletterat t.ex. sina språkstudier eller tjänstgjort som lärare i Sverige.

Närmare 32 procent av ansökningarna (1177 av 3714 ansökningar) har lett till en behörighetsprövning.

Väsentliga skillnader medför avslag

När det varit stora skillnader mellan den utländska lärarutbildningen och den svenska i fråga om både längd och innehåll och den sökande haft begränsad yrkeserfarenhet från hemlandet eller ingen alls har ansökan om lärarbehörighet avslagits. Till och med 31 december år 2003 har 189 personer fått avslag på sin ansökan om behörighet. Den sökande har hänvisats till kompletterande studier eller en introduktionsperiod om minst två terminer

under handledning i svensk grund- eller gymnasieskola. Hänvisning har också skett till olika lärarprojekt och kompletteringsutbildningar som syftar till svensk lärarexamen.

Avslagsbeslutet kan överklagas i förvaltningsdomstol. Av de 189 som fått avslag på sin ansökan har 11 personer överklagat och gått vidare till länsrätten. I samtliga hittills avgjorda fall har överklagandet avslagits av länsrätten med hänvisning till skollagen och Högskoleverkets föreskrifter. I ett av dessa fall har den sökande även överklagat länsrättens beslut och gått vidare både till kammarrätten och till regeringsrätten. Båda instanserna har nekat den sökande rätt till ytterligare prövning.

Prövade ansökningar leder oftast till behörighetsbevis

En prövning för lärarbehörighet har gjorts då kravet på kunskaper i svenska varit uppfyllt och ansökan har gällt avslutad utländsk lärarutbildning. Ansökningar där de sökande inte har uppfyllt dessa krav har resulterat i antingen ett utlåtande över den akademiska utbildningen eller en avskrivning.

988 lärare med utländsk utbildning har fått ett behörighetsbevis under perioden juli 2000–december 2003. Av de ansökningar som prövas leder alltså de flesta (988 av 1177), eller cirka 84 procent, till ett positivt beslut för den sökande. Under början av 2004 utfärdades det tusende behörighetsbeviset.

Behörighetsbevis fördelat på utbildningsländer

Behörighetsbevisen är fördelade på sammanlagt närmare hundra utbildningsländer. Cirka 90 procent har en utbildning från ett land utanför EU/EES-området. Flertalet rör en utbildning från det forna östblocket (f.d. Jugoslavien, f.d. Sovjetunionen samt Öst- och Centraleuropa) eller från Mellanöstern (främst Irak). Det fåtal som prövats för behörighet med slutförd lärarutbildning från Norden eller annat EU-land har i stort sett fallit inom de generella EG-direktivens ram, och behörighetsbevis har utfärdats, förutsatt att kravet på kunskaper i svenska varit uppfyllt.

Betydelsen av lärarerfarenhet

Merparten av dem som hittills fått sin lärarbehörighet prövad för behörighetsbevis har haft dokumenterad erfarenhet som lärare, i många fall både från utbildningslandet och från Sverige. Eftersom den praktisk-pedagogiska delen av utländsk lärarutbildning ofta är av mindre omfattning har utländsk eller svensk lärarerfarenhet i dessa fall krävts för att utfärda ett behörighetsbevis. En postgymnasial lärarutbildning som närmast motsvarar tidigare seminarieutbildning i Sverige har kunnat vägas upp om längre lärarerfarenhet både från utbildningslandet och från Sverige varit dokumenterad.

Enligt Högskoleverkets föreskrifter krävs inte lärarerfarenhet från Sverige om utbildningen i sig själv kan anses motsvara svensk lärarutbildning. Man kan fråga sig om Högskoleverket borde kräva viss lärarerfarenhet från Sverige innan behörighetsbevis utfärdas. Det finns en överenskommelse i skolavtalet ÖLA 00 mellan lärarnas fackliga organisationer och Svenska Kommunförbundet om introduktion i den svenska skolan för nytexaminerade lärare från svenska högskolor. På samma sätt som för övriga nytexaminerade nyanställda lärare vore det naturligt att även utländska lärare som fått behörighetsbevis erhåller introduktion under erfaren lärares handledning.

Krav på dokumenterade kunskaper i svenska språket

I det inledande skedet av arbetet med behörighetsprövning visade det sig att en betydande andel av de sökande hade avbrutit studierna i svenska språket innan de uppnått gymnasiekompetens på grund av att de fått anställning. I sådana särskilda fall bedömdes den sökande uppfylla kravet på kunskaper i svenska språket under förutsättning att tjänstgöringsbetyg från arbetsgivaren visades upp. För att tjänstgöringsbetyget skulle accepteras skulle det innehålla ett speciellt omdöme om huruvida den sökandes kunskaper i svenska språket var tillräckliga för undervisningen.

Med tiden visade det sig dock ohållbart att fortsätta denna praxis eftersom arbetsgivare, av olika anledningar, inte såg det som sin uppgift att göra sådana bedömningar och för att det i många fall krävdes tolkningar av arbetsgivares tjänstgöringsbetyg. Konsekvensen blev en alltför stor osäkerhet i bedömningen och en risk att rättssäkerheten sattes ur spel.

Högskoleverket ändrade därför sin praxis för behörighetsansökningar som inkom efter den 1 september 2001. Tjänstgöringsbetyg med omdöme om svenska språket accepteras inte längre. Godkänt betyg från fullständig gymnasiekurs, TISUS-test eller liknande test måste uppvisas för att uppfylla kravet i svenska språket.

Det ska noteras att den som anser sig ha svenskkunskaper på gymnasienivå har möjlighet att gå upp i särskild prövning på komvux utan att delta i undervisningen. Dessutom finns möjligheten att ta TISUS-testet två gånger per år vid flera universitet i Sverige.¹³

Erfarenheten har visat att det nuvarande kravet på dokumenterade kunskaper i svenska i stort sett accepteras som ett rimligt krav av de sökande.

Behörighet ofta i endast ett undervisningsämne

Flertalet lärarutbildningar i Sverige bygger på två undervisningsämnen. Undantaget är lärarutbildningar i de praktisk-estetiska ämnen som traditionellt

¹³ <http://www.nordiska.su.se/tisus.htm>

sett varit ettämnesutbildningar. Däremot är många länders lärarutbildningar med inriktning mot grundskolans senare årskurser och gymnasieskolan inriktade på undervisning i endast ett skolämne.

Högskoleverket ser det inte som rimligt att utländska lärare som uppfyller kraven i ett undervisningsämne inte ska få behörighet på grund av att ett andra undervisningsämne saknas. Motiveringen till detta är vikten av att den utländska läraren får både sin generella lärarutbildning och sin mer specifika ämneskompetens erkänd. Om Högskoleverket inte utfärdat behörighetsbevis i endast ett undervisningsämne hade antalet utfärdade behörighetsbevis varit avsevärt lägre. Högskoleverket anser att ett behörighetsbevis i ett ämne kan vara det första steget in i den svenska skolan. En sådan möjlighet till fast anställning kan i förlängningen leda till att läraren breddar sig genom komplettering i ytterligare ett undervisningsämne.

Det specifikt svenska i lärarutbildningen

En utmaning vid behörighetsprövningen är hur de delar av lärarutbildningen som är nationellt präglade ska kunna jämföras. Frågan är hur man ska förhålla sig till det specifikt svenska, som svensk och nordisk historia för historielärare, svensk flora och fauna för biologilärare, kunskaper om bl.a. grammatiska skillnader mellan det studerade språket och svenska för språklärare, svensk skriv- och läsinlärning för grundskollärare i de lägre årskurserna, svensk förskolepedagogik för förskollärare etc.

Högskoleverkets princip är att sådan specifik kompetens kan inhämtas antingen genom högskolestudier eller väl vitsordad lärarerfarenhet i Sverige. I enlighet med föreskrifterna måste yrkeserfarenhet uppgå till minst två år på minst halvtid för att kunna återopas vid prövning. Detta betyder att behörighetsprövningen innebär enskild bedömning av de meriter som finns i varje enskilt fall. Kompletterande högskolestudier är därmed inte ett absolut krav.

Grundskolläraryt utbildning för de lägre årskurserna

Högskoleverket har haft stora svårigheter med att jämföra andra länders grundskolläraryt utbildningar för de lägre årskurserna, så kallade klassläraryt utbildningar, med svensk utbildning. Orsakerna till detta är flera.

Den viktigaste orsaken är att lärarutbildningen för de lägre årskurserna i hög grad är nationellt präglad av skriv- och läsinlärning på modersmålet och undervisning om närmiljön. Dessutom är det mycket få länders klassläraryt utbildning som sträcker sig över hela årskursspannet 1–7 som i den svenska lärarutbildningen. Eftersom skollagen ger möjlighet att jämföra med äldre svensk lärarutbildning har i vissa fall behörighet kunnat ges för årskurserna 1–3 i enlighet med den tidigare lågstadieläraryt utbildningen.

Till detta kommer att klasslärarutbildningen i flera länder ligger på en postgymnasial nivå, utanför den högre utbildningssektorn. I enstaka fall har Höskoleverket kunnat jämföra sådan postgymnasial utbildning med äldre svensk seminarieutbildning. Förutsättningen är då att den utländska läraren faktiskt har lång lärarerfarenhet och kontakt med skolvärlden och därmed kan jämföras med en svensk seminarieutbildad lärare som fortfarande finns i tjänst i den svenska skolan.

Kvar står dock problemet att alla länders klasslärarutbildningar är starkt nationellt präglade. Frågan är huruvida och till vilken grad som goda vitsord från tjänstgöring i svensk skola kan räcka som bevis för att den specifikt svenska kompetens som krävs för att undervisa i de lägre årskurserna har inhämtats. Alternativet är att hänvisa till kompletterande studier vid svenskt universitet eller högskola. Man bör då vara medveten om de problem som uppstår vad gäller behörighet för högskolestudier i t.ex. engelska språket och problemen att få tillgodoräkna delar av postgymnasial utbildning och eventuell reell kompetens.

Modersmåslärare

Som utländsk klasslärare har det i stället varit ett naturligt steg för många att söka tjänst som modersmåslärare, speciellt i vissa språkgrupper där det finns stor efterfrågan på modersmåslärare. Tjänstgöringsbetyg visar också på att modersmåslärarna spelar en viktig roll som ”kulturbygga”, speciellt i de fall då de också varit verksamma i den ordinarie skolverksamheten. Man kan dock ställa frågan om den kompetens modersmåslärarna har att erbjuda tas till vara i skolan, eftersom modersmålsundervisningen ofta ligger utanför skolans ordinarie arbete. Många modersmåslärare har inte möjlighet att ta del av kompletterande utbildningar, t.ex. den särskilda lärarutbildningen, SÄL II¹⁴, i och med att de ofta är anställda av s.k. språkcentrum utanför skolan.

Läraryrket har genomfört en undersökning bland modersmåslärarna som tar fasta på deras arbetssituation och känsla av utanförskap.

Höskoleverket startade en intervjuundersökning bland modersmåslärarna under 2003 för att inhämta dessa lärares erfarenheter och upplevelser av sin arbetssituation och för att få reda på vilka önskemål som finns beträffande breddad kompetens och större tjänsteunderlag. Arbetet med undersökningen är ännu inte slutfört.

En av målsättningarna i Skolverkets rapport ”Flera språk – flera möjligheter: utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen” är att modersmåslärare som har goda kunskaper i svenska och utbildning för undervisning i flera ämnen ska få möjlighet att utveckla kompetensen och ar-

¹⁴ <http://www.ped.gu.se/sal>

beta som grundskollärare. Av rapporten framgår vidare att drygt hälften av landets aktiva modersmåslärare saknar pedagogisk utbildning.¹⁵ Med hänvisning till detta föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2003 (prop. 2002/03:1) att resurser genom omfördelning skulle ges för en pedagogisk utbildning om 40 poäng för sammanlagt 380 aktiva modersmåslärare. Utbildningarna startade under hösten 2003 vid fyra utvalda lärosäten.

Högskoleverket ser det som viktigt att den här typen av satsning fogas in i ett reguljärt och för deltagarna tydligt system där utbildningen leder fram till svensk lärarexamen. Högskoleverket har i flera fall erfarit att modersmåslärare som deltar i kompletterande utbildning – till exempel didaktisk kurs för obehöriga modersmåslärare – i slutändan inte får ut en svensk examen, i något fall endast därför att den aktuella högskolan inte har modersmål som inriktning inom det reguljära lärarprogrammet. Möjligheten måste finnas att examinera modersmåslärare eller tillgodoräkna modersmåslärarytbildning även vid lärosäten där inriktningen saknas i lärarprogrammet.

Högskoleverket menar också att kompletterande utbildning för modersmåslärare inte enbart bör inriktas på att ge praktisk-pedagogisk utbildning för behörighet som modersmåslärare, utan breddas till att också innehålla de moment som krävs för att en lärarexamen i de lägre årskurserna kan utfärdas.

¹⁵ Skolverket (2002)

Olika vägar att komplettera utländsk lärarutbildning

Utländska lärare som inte uppfyller kraven för behörighet kan hänvisas antingen till kompletterande studier eller till introduktionsperiod i svensk skola. Högskoleverket saknar dock i nuläget reguljära strukturer för introduktion eller kompletterande studier att hänvisa sökande till.

Kompletterande studier

Det finns olika sätt att komplettera utländsk lärarutbildning förutom att söka till reguljär lärarutbildning och efter beslut om tillgodoräknande av tidigare utbildning komplettera vad som saknas i jämförelse med svensk lärarexamen.

Olika initiativtagare och anordnare är involverade. Genom åren har universitet och högskolor anordnat olika särskilda kompletteringsutbildningar som vänt sig till utländska lärare eller andra akademiker. Ett av de större projekten under senare år, Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) utbildnings-satsning för utländska akademiker – Språnget – där undervisningsyrken varit en prioriterad grupp, avslutades 2003. Vidare pågår den särskilda lärarutbildningen, SÅL II, för obehöriga lärare som arbetar inom skolan.

I Högskoleverkets rapport ”Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker” framkommer att kompletterande utbildning är i det närmaste nödvändigt för att få anställning inom reglerade yrken i Sverige. Under läsåren 2000/01–2002/03 kompletterade utländska akademiker främst med kurser inom lärarutbildningen eller inom ramen för satsningar som syftat till att erhålla legitimation för något yrke inom hälso- och sjukvården. För att bli antagen till kompletterande utbildning krävs oftast att den blivande studenten är arbetslös och har en bakgrund inom ett bristyrke. I rapporten konstateras också att 84 procent av dem som avslutat utbildningen med godkänt resultat hade fått arbete och nästan hälften av dessa hade tillsvidareanställningar. Studenterna har överlag varit positiva till utbildningen. Samtidigt pekar Högskoleverket på att kompletterande utbildning tenderar till att bli ganska lång. Undersökningen visar också att högskolorna har en liten roll som initiativtagare till kompletterande utbildning. Tidigare utvärderingar av aspirantutbildning pekar på finansiella skäl till detta, t.ex. att kostnaden blir för hög och att utbildningen inte passar högskolans finansieringsmodell. Kompletterande utbildning för utländska akademiker är i första hand uppdragsutbildning. Den största beställaren av

kompletterande utbildning är AMS och länsarbetsnämnderna, ibland i samverkan med landsting och kommuner.¹⁶

Utifrån Högskoleverkets kontakter med universitet och högskolor, arbetsförmedlingar och sökande finns det flera problem att belysa när det gäller dessa kompletteringsutbildningar.

Svårare för utländska lärare att komplettera än för utländska akademiker generellt

Det tycks vara lättare för universitet och högskolor att anordna praktisk-pedagogiska utbildningar för utländska akademiker som har ämneskunskaper i undervisningsämnena i stort sett kompletta än att skraddarsy kompletteringsprogram för utländska lärare. Detta beror på att den utländska läraren behöver komplettera både vissa delar inom undervisningsämnet eller –ämnena och delar av den praktisk-pedagogiska utbildningen. Därmed krävs en individuell prövning av lärarens utbildning och kompetens.

Svårt för klasslärare att komplettera

Ytterligare problem uppstår då det i många fall gäller klasslärare som har en postgymnasial utbildning utanför den högre utbildningssektorn, dvs. den utländska läraren kan inte få ett utlåtande från Högskoleverket som jämför utbildningen med svenska examensnivåer. I praktiken betyder detta för många klasslärare att de trots mångårig lärarerfarenhet i hemlandet måste läsa om hela lärarutbildningen i Sverige eller söka arbete som modersmåslärare med osäkra anställningsförhållanden på grund av osäkert elevunderlag.

Viktigt att komplettering leder till lärarexamen

Det är viktigt att universitet och högskolor använder alla till buds stående medel för att validera individernas reella kompetens som förvärvats genom lång yrkeserfarenhet samt fatta beslut om tillgodoräkning och utfärda lärarexamen efter avslutad kompletteringsutbildning, och inte enbart utfärda intyg över genomgången utbildning med hänvisning till Högskoleverket för prövning av behörighet.

Högskoleverket anser att det är mer fördelaktigt för lärare med utländsk utbildning att komplettera studierna för att få ut en svensk lärarexamen med två undervisningsämnen, än att komplettera med minsta möjliga för att få ut ett behörighetsbevis i endast ett undervisningsämne. Detta har Högskoleverket framhållit i kontakter med sökande och ansvariga för kompletteringsutbildningar. I de fall där den sökande på grund av ålder, ekonomiska eller andra skäl inte önskar delta i en längre kompletteringsutbildning bör givetvis möjligheten finnas att provas för behörighet hos Högskoleverket. Det är

¹⁶ I *Ett svenskt kvitto?* redovisas ett regeringsuppdrag med att följa upp kompletterande utbildning för utländska akademiker (Högskoleverket, 2003).

dock viktigt att påpeka att den utländska läraren då själv har tagit ställning till alternativen och är medveten om vad det kan innebära på lång sikt.

Det finns en rad projekt och uppdragsutbildningar med inriktning mot läraryrket – t.ex. didaktiska kurser för obehöriga modersmållärare och annan kompletterande pedagogisk utbildning – som ges vid universitet och högskolor och av andra utbildningsanordnare. Dessa syftar inte alltid till att ge en svensk lärarexamen eller nationell behörighet. Detta leder i många fall endast till lärarvikariat eller lokal behörighet inom en kommun. I sämsta fall tvingas den utländske läraren genomgå långa utbildningsmoment som han eller hon redan behärskar, när det är kompletterande studier i ett andra undervisningsämne eller kanske laboratoriemoment i fysik eller kemi som är mest relevant.

Högskoleverket har sett exempel på uppdragsutbildningar, som motsvarar alla 60 poängen av det allmänna utbildningsområdet (AUO) inom lärarprogrammet, vilka utländska lärare genomgått trots att de redan har dokumenterad längre praktisk-pedagogisk utbildning i sitt hemland samt lång lärarerfarenhet med undervisning i ett ämne. Många särskilda kompletteringssatsningar består just av en sammanhållen praktisk-pedagogisk utbildning som inte tar hänsyn till att en utländsk lärare redan har en sådan utbildning, låt vara att den är kortare och präglad av utbildningslandets pedagogiska inriktning. Detta betyder att tid, resurser och kanske motivation förloras på att läsa om hela den praktisk-pedagogiska delen, i stället för att låta den utländske läraren studera delar av denna som är specifik för svensk skola och komplettera med specifika delar i undervisningsämnet eller läsa in ytterligare ett undervisningsämne.

Högskoleverket vill i detta sammanhang poängtera att den enskilde studenten har ett starkare rättsskydd inom reguljär utbildning, med t.ex. möjlighet att överklaga beslut rörande behörighetsbedömningar och utfärdande av examensbevis, än inom uppdragsutbildning. Man kan dock hålla i minnet att den studerande inte blir antagen till uppdragsutbildning, utan att det alltid är uppdragsgivaren som utser deltagarna. Uppdragsgivaren, t.ex. AMS, och högskolan kan komma överens om vilka förkunskaper deltagaren bör ha för att gå utbildningen, men tanken vid uppdragsutbildning är inte att högskolan ska göra antagning och urval.

Erfarenheter av Språnget och andra utbildningssatsningar för utländska akademiker

Under 2001–2003 avsatte regeringen ca 100 miljoner kr årligen för riktade insatser i syfte att öka sysselsättningen bland invandrare. Den största delen av dessa medel har tilldelats AMS. AMS har under dessa tre år haft i uppdrag att använda dessa medel för kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning inom olika bristyrken. Planering och genomförande av utbildningsinsatserna har skett vid länsarbetsnämnderna.

Drygt 4 000 personer har tagit del av kompletterande utbildning under denna tid. Utbildningskostnaderna har uppgått till ca 245 miljoner kr.

Kompletteringsutbildningarna har bestått både av förberedande utbildning och av arbetsmarknadsutbildning. Under benämningen förberedande utbildning återfinns yrkessvenska, yrkesorientering, kartläggnings- och valideringsaktiviteter. Dessa insatser har haft flest antal deltagare, och till och med ökat i storlek under perioden. Här behövs dock ytterligare studier för att se vad den förberedande utbildningen har lett till. Arbetsmarknadsutbildningen har fokuserat på bristyrken inom hälso- och sjukvård, pedagogik och teknik. Med 69 procent av deltagarna i arbete 90 dagar efter genomgången arbetsmarknadsutbildning inom Språnget är detta ett bra resultat, enligt AMS.

Högskoleverket anser att kompletterande utbildningar som är inriktade mot ett speciellt yrke, och framför allt om yrket är reglerat, måste vara individuellt planerade utifrån den enskilda personens behov och utbildningsbakgrund. För behörighets- och legitimationsyrken måste målet vara att examen eller legitimation utfärdas. Detta gäller t.ex. lärare, vårdyrken, jurister och socionomer. För vissa yrkesgrupper kan en bredare utbildning vara lämplig.

Högskoleverket har varit representerat i den centrala referensgruppen för utbildningsstatsningen och där framfört synpunkter om vikten av individuellt planerade kompletteringsutbildningar och att utbildningar för behörighets- och legitimationsyrken inom vård- och utbildningsyrken leder fram till examen eller legitimation. Utan individuell studieplanering – som grundar sig på en kartläggning, bedömning och tillgodoräknande av tidigare studier och yrkeserfarenhet – kan inte utbildningsanordnaren och -upphandlaren veta om kompletteringsutbildningen är tillräcklig för examen eller inte. Ofta har det visat sig, att högskolan inte kan utfärda lärarexamen efter avslutad utbildning, eftersom ytterligare studier krävs. Detta betyder att personen har genomgått en pedagogisk utbildning utan att få lärarbehörighet.

Högskoleverket har dessutom påpekat att den grupp med utbildning inom t.ex. undervisning och hälso- och sjukvård, där yrkesutbildningen ligger utanför utbildningslandets högskolesektor medan den i Sverige ligger på högskolenivå, inte har kommit ifråga för kompletterande utbildning inom Språnget i någon större omfattning. Exempel är förskolläraryt utbildning och klassläraryt utbildning för de lägre årskurserna som i många länder ligger på en nivå motsvarande tidigare svensk lärarseminarienivå. Det är olyckligt att denna grupp i praktiken utesluts från utbildningsstatsningar. Genom att metoder för bedömning av reell kompetens utvecklas och individuella studieplaner upprättas skulle även denna grupp kunna tillvarata sin kompetens och få yrkesbehörighet.

Vidare har Högskoleverket fört fram synpunkten att resurser som anslås till kompletteringsutbildningar inte i huvudsak skulle fördelas som arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade till AMS. Delar av medlen borde budge-

teras direkt till lärosätena för öronmärkta kompletteringsutbildningar. Högskolornas utbud av kompletterande utbildning skulle kunna vara mer permanent och långsiktig och inte beroende på tillfälliga bristyrkessituationer och eventuell upphandling av utbildning. Detta skulle kunna ske genom att kompletterande utbildningar inom vissa områden koncentreras till några högskolor och att distansutbildning uppmuntras.

För att inför framtida utbildningssatsningar lära oss så mycket som möjligt av detta krafttag under de senaste åren menar Högskoleverket att en oberoende utvärdering av hela utbildningssatsningen bör göras.¹⁷ Slutrapporten från AMS visar hur många som fått arbete, men t.ex. inte hur många som har fått anställning på relevant nivå inom sitt yrke. AMS kommer dock att göra ytterligare en uppföljning av Språnget under våren 2004. I slutrapporten konstaterar AMS vidare bl.a. att arbetsförmedlingen bör få större möjligheter att hänvisa arbetssökande till utbildning inom den reguljära högskoleutbildningen samt att erfarenheterna av Språnget talar för att dagens begränsning till yrkesinriktad utbildning på högst 40 veckor bör ses över.¹⁸

AMS representant i samrådsgruppen påpekar att myndigheten anser att målet är att all vuxenutbildning bör vara individuellt planerad och utgå från befintlig kompetens, och att många lärosäten utarbetar individuella studieplaner utifrån individens erfarenheter och behov, men att metoder för t.ex. validering av reell kompetens ännu inte implementerats vid alla högskolor. Under den tid som Språnget pågått har dock kunskapen och samarbetet utvecklats på området och idag finns en bättre beredskap för dessa insatser på lärosätena, enligt AMS.

AMS representant erinrar också om att satsningen Språnget vänt sig till arbetslösa. Många med utländsk lärar- eller vårdutbildning har anställning, dock inte på relevant nivå i förhållande till deras kompetens. De möjligheter som nu finns inom arbetsmarknadspolitiken gäller bristyrken för anställda, vilket gör att även denna grupp ska kunna komma ifråga för kompletterande utbildning. Enligt gällande regelverk ska arbetsgivaren då betala ersättning under utbildningstiden, t.ex. till en person med utländsk lärarutbildning som har anställning vid ett skolkök inom kommunen och som vill komplettera för att bli behörig lärare inom samma kommun. Det hela faller dock ofta på att kommunala och landstingskommunala arbetsgivare inte anser sig ha råd att betala dubbla löner, enligt AMS representant.

¹⁷ Malla (Högskoleverket, 2004) *Utbildningssatsningen Språnget 2001–2003*.

¹⁸ Rudsberg (AMS, 2004) *Slutrapport om kompletterande utbildning 2001–2003 för personer med utländsk högskoleutbildning m.fl.*

Introduktionsperiod för utländska lärare

De lärare med utländsk utbildning som inte uppfyller kraven för behörighet kan få en hänvisning till en introduktionsperiod under handledning i svensk skola. Hittills har ett 50-tal personer fått avslag på sin ansökan med en sådan hänvisning. Efter en godländig introduktionsperiod kan Högskoleverket efter ny prövning utfärda lärarbehörighetsbevis.

Högskoleverkets erfarenheter av hur det har gått för de lärare som anvisats till introduktionsperiod är begränsade. Eftersom Högskoleverket inte kan föreskriva att kommunerna ska tillhandahålla praktikplatser och handledare kan inte hänvisning ske till en viss skola. Det är således lärarna själva som får söka en ”introduktionsplats”. Det finns dock exempel på att lärare återkommit med en ny ansökan om behörighet efter det att de själva skaffat sig introduktion och genomfört en period av handledd tjänstgöring i skolan med godkänt resultat.

Det som saknas är en reguljär, väl fungerande verksamhet för utländska lärare att introduceras i den svenska skolan.

Förslag till modell för introduktionsperiod

En utredare har på uppdrag av Högskoleverket utvecklat en modell för introduktionsperiod.¹⁹ Introduktionsperioden ska enligt förslaget bestå av både teoretiska och praktiska delar. Den lärare som introduceras förutsätts tjänstgöra högst 75 procent under handledning på en skola för att också kunna fullgöra periodens teoretiska delar. Handledaren ska ges utrymme i tjänsten för handledning av sin kollega samt kompetensutveckling i form av en mentorsutbildning i distansform.

Kurserna genomförs på distans med flera gemensamma möten. I samband med de teoretiska kurserna sker språkutveckling i svenska. De teoretiska kurserna föreslås omfatta 20 högskolepoäng – med teman som skolverklighet i relation till läroplanen, synen på kunskap, synen på elever, lärarrollen, specialpedagogiska aspekter, ämnesundervisning som är kulturellt färgad vad gäller innehåll och/eller didaktik – och avslutas med ett skriftligt arbete. Därefter gör lärarutbildare vid högskolan en bedömning om godkännande efter samråd med handledare och skolledare på ”introduktionsskolan”. Högskoleverket kan sedan göra en ny prövning av behörigheten baserad på bedömningen av introduktionsperioden.

Enligt utredaren finns två praktiska huvudproblem att lösa. Hur finner man skolor dit man kan hänvisa lärare för introduktionsperiod och hur ska finansieringen lösas?

Utredaren förordar att de högskolor som ansvarar för introduktionsperiodens teoretiska del kan ges i uppdrag att skaffa ”introduktionsskolor” alternativt att den utländske lärarens hemkommun får ordna med ”introduk-

¹⁹ Bredänge & Öhlund (Högskoleverket, 2002)

tionsskola”. Eftersom kommunerna är självstyrande kan det senare alternativet dock resultera i olika villkor i olika kommuner.

Läraren måste få ekonomisk ersättning under introduktionsperioden, men enligt nuvarande regler finns inte möjlighet att få utbildningsbidrag via AMS. Introduktionsperiodens teoretiska delar kommer också att kräva extra resurser för högskolan.

Pilotprojekt med introduktionsperiod i svensk skola

AMS, Högskoleverket, Svenska Kommunförbundet, Lärarhögskolan i Stockholm och Malmö högskola har under hösten 2003 startat ett pilotprojekt i två regioner riktat till utländska lärare som fått rekommendation från Högskoleverket att genomgå en introduktionsperiod. Detta sker som en särskild variant inom ramen för SÄL-projektet.

Introduktionsperioden omfattar teoretiska studier och praktik. Praktiken görs inom den egna lärartjänsten. Om den sökande inte redan har en läraranställning får han eller hon hjälp med att hitta en lämplig lärartjänst eller praktikplats under introduktionsperioden. De teoretiska studierna omfattar skolans styrsystem, värdegrund, kulturfrågor, svenska språket och ”skolspråk” m.m.

Introduktionsperiodens längd kan variera från individ till individ men omfattar minst en termin, i regel två terminer. Syftet med introduktionsperioden är att underlätta för en person med utländsk lärarutbildning att kunna tjänstgöra som behörig lärare i Sverige. Efter genomförd introduktionsperiod med godkänt resultat ska Högskoleverket utfärda ett behörighetsbevis.

Utbildningen är kostnadsfri. Personer med anställning inom skolan får i normalfallet lön från skolan för sin tjänstgöring. Personer som är arbetslösa eller arbetar ”utanför” skolan kan via arbetsförmedlingen informeras om möjligheten att anvisas till arbetsmarknadsutbildning eller bristyrkesutbildning för anställda i det reguljära utbildningsväsendet.

Tolv personer, av totalt sjutton antagna, rapporteras ha påbörjat denna variant inom SÄL under vårterminen 2004. Att ordna introduktionsplatser och finna enkla lösningar för den enskildes finansiering under introduktionsperioden har dock visat sig vara mycket komplicerat och tidskrävande för samtliga inblandade myndigheter.

Om pilotprojektet faller väl ut skulle det efter utvärdering kunna utnyttjas som modell för en reguljär verksamhet som erbjuder de utländska lärarna en introduktion i den svenska skolan kompletterad med viss utbildning. En förutsättning är att problem rörande finansiering och tillhandahållande av introduktionsplatser är lösta. Ett uttalat övergripande gemensamt ansvar – med tillhörande öronmärkta medel – för en sådan reguljär verksamhet måste ges till kommuner och utvalda lärarhögskolor.

Tidigare introduktion

Det finns också en idé om att samordna verksamheten med kommunernas introduktionsplaner för flyktingar och andra invandrare.²⁰ Meningen är att utländska lärare ska fångas upp och få vägledning på ett tidigt stadium. Enligt en överenskommelse mellan AMS, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet ska svenskundervisning förenas med yrkespraktik för bättre språkinläring och snabbare inträde i arbetslivet.²¹ Den som är lärare bör därför få undervisning med inslag av ”pedagog-svenska” och praktik i skola så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige.

²⁰ Alla personer som flyttar till Sverige och har fått uppehållstillstånd som flykting eller av flyktingliknande skäl har rätt att få introduktion. Det är viktigt att notera att dessa år 2003 endast utgjorde 20 % av alla nyanlända. Integrationsverket rekommenderar kommunerna att erbjuda introduktion även till övriga nyanlända invandrare som är i behov av introduktionsinsatser. Idag görs detta bara i vissa kommuner. (Se www.integrationsverket.se)

²¹ *Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och invandrare* (2001)

Bedömning av utländska lärare i andra nordiska länder

I uppdraget ingår ”att särskilt granska de system för bedömning/godkännande av utländsk *vårdpersonal* som tillämpas i framförallt Danmark och i Norge”. Högskoleverket har funnit det lämpligt att beskriva även systemen för bedömning av utländska *lärare* i dessa länder.

Nordiskt projekt

Bedömningsavdelningen vid Högskoleverket och motsvarande kontor i de andra nordiska länderna ingår i ett gemensamt nordiskt projekt som finansieras med medel från Nordiska Ministerrådet och som ytterst syftar till att identifiera och undanröja gränshinder inom den högre utbildningen. I ett delprojekt, som avslutas under 2004, behandlas bedömning av utländsk lärarutbildning. En jämförande studie av de olika nordiska lärarutbildningarna och de olika nationella kontorens bedömningsmetodik har påbörjats. En mer omfattande redogörelse av systemen i samtliga nordiska länder kommer således att vara tillgänglig senare under år 2004.

Danmark

I Danmark är Center for Vurdering av Udenlandske Uddannelser (CVUU) vid Undervisningsministeriet den behöriga myndighet (*kompetent myndighed*) som handlägger ansökningar om behörighet att undervisa i *folkeskolen* (årskurs 1–10) och *de almene gymnasiale uddannelser* (allmän gymnasieutbildning) på grundval av utländska lärarkvalifikationer.

I maj 2003 övertog CVUU denna uppgift från två andra avdelningar inom Undervisningsministeriet. Genom att föra samman denna uppgift med CVUU:s värderingsverksamhet (jämförbar med Högskoleverkets verksamhet med bedömning av utländska utbildningar) har man velat uppnå en förenklad ärendehantering med *en* ingång för behörighetsprövning av alla typer av utländska lärarkvalifikationer. Därmed har man fått bättre möjligheter än tidigare att ge de sökande en effektiv och relevant service för värdering och erkännande. Man har också möjliggjort en mer sammanhängande uppbyggnad av kunskap och kompetens rörande utländska lärarkvalifikationer.

I och med att verksamheten med lärarbehörighetsprövningar vid CVUU är i ett uppbyggnadsskede utnyttjar de danska handläggarna bl.a. Högskoleverkets erfarenhet på området. CVUU kontaktar ofta Högskoleverkets

handläggare för information och råd, då de enligt uppgift i många stycken ser den svenska modellen för behörighetsprövning som en bra förebild.

CVUU gör bedömningar av utländska utbildningar inom alla områden och yrken, med undantag för reglerade yrken inom hälso- och sjukvårdsområdet samt sjöfartsområdet. CVUU:s bedömning av en sökandes utländska utbildning ligger till grund för andra behöriga myndigheters beslut om tillträde till reglerat yrke. CVUU är dock behörig myndighet endast för ovan nämnda läraryrken.

Tidigare togs en avgift ut vid bedömning. Denna avgift slopades i mars 2003.

För att en person med utländsk lärarkvalifikation ska kunna få anställning utan tidsbegränsning i dansk skola som *folkskolærer* eller *gymnasielærer* krävs ett "behörighetsbevis" – *Anerkendelse af læreruddannelse* – utfärdat av CVUU vid Undervisningsministeriet. Övriga läraryrken, t.ex. förskollärare – *pædagog*, och yrkeslärare – *erhvervsskolelærer*, är inte reglerade i Danmark.

En bedömning av en utländsk lärarutbildning kan leda till fullt erkännande (*fuld anerkendelse*), begränsat erkännande (*betinget anerkendelse*) eller avslag (*afslag*).

CVUU jämför utländska lärarkvalifikationer uteslutande med nuvarande danska lärarkvalifikationer. Man jämför alltså inte med äldre danska lärarkvalifikationer.

Det är den anställande myndighetens (arbetsgivarens) ansvar att bedöma om den utländske läraren har nödvändiga kunskaper i danska språket. Arbetsgivaren kan dock kräva att den sökande avlägger prov i skriftlig och muntlig danska.

När det gäller folkskollärare finns inga formellt uppställda språkrav.

För behörighet som gymnasielärare gäller att sökanden måste behärska korrekt danska i tal och skrift, vilket kan styrkas genom intyg över godkänt resultat på erkänt språkprov. CVUU anger i sitt beslut att det är upp till arbetsgivaren (*ansættende myndighed*) att bedöma om språkravet är uppfyllt.²²

Norge

I Norge handläggs ansökningar gällande *generell godkjenning av utenlandske høyere utdanning* av Seksjon for utenlandsk utdanning inom Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), som är ett självständigt statligt kvalitetssäkringsorgan inom utbildningsområdet. NOKUT gör efter ansökan om *generell godkjenning* en bedömning av utländsk högre utbildning i jämförelse

²² För övriga behörighetsvillkor avseende gymnasielärare inom *gymnasium/hf* se bl.a. *Bekendtgørelse om undervisningskompetence i de almene gymnasiale uddannelser (Faglig kompetence og pædagogisk uddannelse og kompetence)* BEK nr 477 af 18/06/2002, särskilt Kapitel 3 § 19.

med norsk, och i utlåtandet anges ett generellt resultat (*uttelling*) i *studiepoeng* och om utbildningen till nivå och omfattning motsvarar norsk examen (motsvarande norsk Bachelor- eller Mastergrad) anges detta. Verksamheten utgör en service till personer med utländsk utbildning och det finns inget krav på att ha ett utlåtande avseende *generell godkjenning* för anställning. Utlåtandet är dock juridiskt bindande och av vikt, t.ex. för korrekt löneinplacering vid anställning. Ingen ansökningsavgift tas ut.

Norska högre lärosäten handlägger ansökningar rörande *faglig godkjenning*, dvs. om en utländsk utbildning inom ett specifikt ämne eller ämnesområde motsvarar en examen, eller del av en examen eller utbildning som lärosätet ger. En *generell godkjenning* från NOKUT kan dock vara användbar även vid fortsatta studier, då NOKUT:s erkännande förser sökanden med ett utlåtande över en ”akademisk nivå” som lärosätet inte kan bortse ifrån. Om NOKUT erkänt den utländska utbildningen till motsvarande minst en norsk Bachelor-grad, finns en lagstadgad skyldighet att tillgodoräkna *minst* ett års studier (den valfria ämnesdelen av en norsk examen) inom ramen för vidare studier som syftar till att erhålla lärosätets egen examen.

Sökande med utländsk utbildning inom ett yrke som är reglerat i Norge ska vända sig direkt till den behöriga myndigheten för yrket med ansökan om erkännande och legitimation (motsvarande) för att kunna utöva yrket.

Lærer är ett reglerat yrke i Norge. Det finns dock ingen särskild behörig myndighet för läraryrket i Norge, och det finns inte heller något krav på att att en person som söker anställning utan tidsbegränsning som lärare inom det norska skolväsendet ska uppvisa en *generell godkjenning* (utfärdad av NOKUT) av sin utländska lärarutbildning för arbetsgivaren. Arbetsgivaren/skolchefen har *selv myndighet og kompetanse* att avgöra om en sökande uppfyller minimikraven i enlighet med de föreskrifter om lärarkompetens som gäller för sökande med utländsk utbildning.²³ Ett utlåtande från NOKUT kan dock underlätta arbetsgivarens bedömning av den utländska lärarutbildningen.

Tidigare var det fylkesmannen²⁴ som hade att avgöra om en person med utländsk lärarutbildning kunde anses uppfylla minimivillkoren för anställning inom skolväsendet i fylket. Denna uppgift är numera alltså delegerad

²³ Se Kapittel 14 *Krav til kompetanse hos undervisningspersonalet* i *Forskrift til opplæringsloven (fastsatt av Kirke-, og undervisningsdepartementet)*. Observera att nya föreskrifter, som förväntas träda i kraft tidigast hösten 2004, är under utarbetande vid Utdanningsdepartementet, enligt NOKUT, som också meddelar att departementet tidigare i år har sänt ut ändringskommentarer rörande alla paragrafer i kapitel 14, där vissa paragrafer är helt ändrade.

²⁴ Fylkesmannen är kungens och regeringens representant i fylket och ska arbeta för att följa upp stortingets och regeringens beslut. På uppdrag av flera departement utför fylkesmannen en rad förvaltningsuppgifter gentemot kommuner och enskilda personer, och är bl.a. överklagandemyndighet och tillsynsmyndighet.

direkt till arbetsgivaren vid den lokala skolan. Det är också arbetsgivaren som avgör om den sökande uppfyller kravet på kunskaper i det norska språket och i övrigt är kompetent för den aktuella lärartjänsten. Arbetsgivaren kan i tveksamma fall begära att den sökande genomgår särskilda språkprov och andra kunskapstester vid särskilda lärosäten med lärarutbildning som har denna uppgift.

NOKUT och fylkesmannen är under en övergångsperiod skyldiga att ge arbetsgivare råd och hjälp vad gäller *godkjenning* av utländsk lärarutbildning.

Slutsatser, förslag och ekonomiska konsekvenser

Utvärdering av verksamheten

Högskoleverket har haft i uppdrag att behörighetspröva utländska lärare under en relativt kort tid. Någon mer omfattande undersökning eller utvärdering av verksamheten och dess effektivitet och betydelse i syfte att underlätta inträdet för utländska lärare i svensk skola har därför inte varit aktuell.

Det ovan beskrivna gemensamma nordiska projekt som syftar till att identifiera och undanröja gränshinder för bland annat lärare, kommer visserligen att inbegripa en jämförande studie av de olika nordiska nationella kontorens lärarbedömningsmetodik, men en särskild självutvärdering och extern bedömning av Högskoleverkets verksamhet är dock önskvärt inom några år i syfte att utröna vad som kan göras bättre och effektivare. En sådan utvärdering bör följas upp med kontinuerligt återkommande uppföljningar.

Arbete pågår inom verket med att bättre dokumentera och förtydliga de interna bedömningskriterier och den praxis som utarbetats och som kontinuerligt justeras. Syftet är att åstadkomma en så rättvisande och rättssäker bedömning som möjligt och att även göra informationen om bedömningskriterier och praxis tydlig och åtkomlig för sökande och andra avnämare.

Nuvarande krav på generella kunskaper i svenska utgör rimlig lägsta nivå

Det är Högskoleverkets uppfattning att det nuvarande behörighetskravet i det svenska språket – t.ex. godkänt betyg i Svenska som andraspråk kurs B eller motsvarande kunskaper – uppfattas som en rimlig lägsta språknivå av såväl sökande som av arbetsgivare och andra avnämare. Även detta grundkrav avseende generella kunskaper i svenska språket måste dock naturligtvis bli föremål för undersökning i kommande utvärderingar.

I 2 kap 7 a § skollagen anges att ”Kommuner och landsting skall se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen”. Det är Högskoleverkets uppfattning att arbetsgivaren även bör se till att specifika kunskaper i det aktuella yrkesspråket inhämtas eller erhålls i arbetet. Högskoleverket menar att man bäst lär sig fackspråk – när det gäller lärare ”undervisningsspråket” eller ”pedagogsvenskan” – i arbetssituationen, parallellt med yrkesutövning.

Som tidigare redovisats, är det såväl i Danmark som i Norge arbetsgivaren som avgör om den utländske läraren har för anställningen nödvändiga kunskaper i danska respektive norska. Arbetsgivaren i dessa länder har dock rätt att kräva att den sökande avlägger språkprov i tveksamma fall.

Ej aktuellt med författningsändringar rörande behörighetsprövning

Högskoleverkets verksamhet med behörighetsprövning av utländska lärare bedöms i stort fungera tillfredsställande. Högskoleverket anser inte att några avgörande ändringar behöver göras i de lagar och förordningar som styr verkets arbete med behörighetsprövning. Verket noterar dock att behörighetsprövning av utländska lärare är avgiftsfri för den sökande i Danmark. Regeringen bör kanske överväga om det är ett onödigt hinder att ha denna tjänst avgiftsbelagd i Sverige?

Övergripande förslag om vägen från gräns till kompetensbevis eller examen

Information, vägledning, kartläggning och bedömning av utländskt utbildade är centrala aktiviteter under deras första period i Sverige för planering av studier i svenska, kompletterande högskolestudier och andra åtgärder som syftar till att underlätta tidig introduktion inom relevant yrkesområde.

Utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet måste beskrivas och analyseras på ett tidigt stadium. Migrationsverket bör – vid behov i samverkan med arbetsförmedlingar, behöriga myndigheter och andra aktörer – kartlägga de invandrade personernas akademiska och yrkesmässiga kvalifikationer och hur de vill använda dessa i Sverige. Dokumentation över individens utbildning (och yrkeserfarenhet) ska så tidigt som möjligt skickas till berörd myndighet för bedömning.²⁵ Det är viktigt att skapa ett system för tidig kartläggning, vägledning och bedömning som omfattar alla nyanlända med utländsk lärarutbildning (eller vårdutbildning).²⁶

²⁵ Olika former av validering kan vara ett alternativ för flyktingar och andra som av olika anledningar saknar betyg över utbildning och yrkeserfarenhet.

²⁶ Integrationsverkets representant i samrådsgruppen påpekar följande: ”Under 2003 fick totalt 46 857 personer uppehållstillstånd i Sverige. Av dessa var endast 12 % flyktingar och gick via Migrationsverkets mottagningsenheter. 8 % procent var anhöriga till flyktingar som kom direkt till kommunerna utan att passera Migrationsverket. 34 % var andra anhöriga. Resten fick sitt tillstånd pga. gäststudier, adoptioner, arbetsmarknadsskäl och EES-avtalet. (Migrationsverkets statistik: www.migrationsverket.se). Det är alltså viktigt att hitta ett system där man kan nå alla nyanlända, även de som inte passerar Migrationsverkets mottagningsenheter, som har antingen vårdutbildning eller lärarutbildning. Några kan nås via kommunen och sfi-skolan, men inte alla studerar på sfi eller har kontakt med kommunen.”

Högskoleverket har sedan några år tillbaka utökat sitt bedömningsuppdrag till att omfatta även asylsökande, så att även dessa tidigt kan få t.ex. ett utlåtande med bedömning av utländsk högre utbildning i jämförelse med svensk. Utökningen av uppdraget har skett bland annat mot bakgrund av den överenskommelse som Migrationsverket, AMS, Integrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet undertecknade 2001.

Informationen som erhållits vid kartläggningen bör också sammanställas och bearbetas vidare av Statistiska centralbyrån (SCB) som underlag för regeringskansliets och övriga inblandade myndigheters långsiktiga planering av arbetet med bedömning och integration av personer med utländsk utbildning. Tidig information om personernas utländska utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet ger bättre beredskap för väl underbyggda beslut rörande eventuella särskilda åtgärder och prioriteringar.

Viktiga utgångspunkter är att de nyanlända med utbildning inom aktuella yrkesområden tidigt ska få

- tydlig information om vägen till och villkor för behörighet (legitimation),
- vägledning och hjälp med individuell studieplanering utifrån en preliminär bedömning (av tidigare studier och yrkeserfarenhet) avseende dels grundläggande och särskild behörighet för högskolestudier, dels jämförelse av deras utländska högre utbildning med svensk,
- möjlighet att komplettera i linje med tidigare utbildning och yrkeserfarenhet oavsett arbetsmarknadsläge (bristyrkessituation) i olika län.

System och organisation för bedömning av utländsk kompetens måste vara enkel och tydlig att överblicka, med så få ingångar som möjligt. Det är viktigt att behandla olika kategorier av yrkesutbildade lika vid bedömning, dvs. med en likvärdig, rättssäker, rättvis och effektiv erkännandeprocess som leder till en bedömning inom rimlig tid och som åtnjuter förtroende hos såväl den enskilde sökande som hos arbetsgivare och samhället i övrigt.

För att underlätta inträdet på den svenska arbetsmarknaden för aktuella yrkeskategorier från tredje land bör en *normalisering* så långt möjligt eftersträvas i alla led. Med normalisering avses en process mot ett tillstånd som kännetecknas av att alla omfattas av samma regelverk. Som exempel kan nämnas att de utländskt utbildade lärare (och alla andra aktuella yrkeskategorier) som genomgår kompletterande utbildning så långt möjligt ska kunna göra detta inom ramen för reguljär utbildning och för sin individuella studiefinansiering ska kunna erhålla studiestöd på samma villkor som andra ”reguljära” studenter, vilka genomgår hela sin utbildning i Sverige. Då utländska akademiker ofta är äldre och av olika skäl har en helt annan social

och ekonomisk situation än reguljära ungdomsstuderande, bör dock även möjligheten till andra former av utbildningsbidrag hållas öppen.²⁷

Kompletterande studier för utländska akademiker ges idag ofta som uppdragsutbildning beställd och bekostad via AMS. Dessa satsningar riktas främst till utbildade inom yrken som för tillfället betraktas som bristyrken. Stora grupper av personer, som vid ändrad konjunktur kan komma att bli attraktiva på arbetsmarknaden, löper därför risken att inte få tillgång till kompletterande studier i tid.

Vissa utvalda universitet och högskolor bör därför få ett större direkt ansvar och resurser för att erbjuda reguljära kompletteringsprogram och med hjälp av validering av reell kompetens och andra insatser, tillgodoräkna och ta till vara de sökandes kompetens på ett effektivt, rättvisande och likvärdigt sätt. Detta bör också gälla för yrkeserfarna sökande som har en utbildning utanför universitetssektorn i utbildningslandet (t.ex. utländsk gymnasial klasslärarutbildning eller sjuksköterskeutbildning).

Nyanlända, liksom tidigare invandrade personer med utländsk utbildning, skulle därmed kunna hänvisas till en mer permanent struktur med skraddarsydd kompletterande studier, vid behov varvat med praktik inom relevant område och på rätt nivå.

Målet med dessa kompletterande utbildningar måste vara att de i första hand leder till examen (behörighet eller legitimation). En examen stärker den utländske personens möjligheter att vid behov senare komplettera sin utbildning, t.ex. för att vidareutveckla sin kompetens vid förändringar inom yrkesområdet.

Utländska lärares kompetens måste tas till vara bättre

Flera åtgärder bör vidtas för att förkorta vägen till arbete som behörig lärare i Sverige för personer med utländsk lärarutbildning. Som grund för att undanröja onödiga hinder på vägen ”från gräns till kateder” krävs en permanent struktur (eventuellt med en av regeringen utsedd myndighet som huvudansvarig) för god samordning och tydlig ansvarsfördelning mellan kommunerna och de olika myndigheterna, inklusive lärosätena med kompletterande lärarutbildningar, som möjliggör en tidigare introduktion av utländska lärare i svensk skola.

Högskoleverket ser särskilt följande insatser som viktiga ”vägröjare”:

²⁷ För invandrare gäller som huvudregel att man har principiell rätt till studiestöd först efter att ha bott och arbetat i Sverige i minst två år samt att Migrationsverket beviljat ett permanent uppehållstillstånd. Detta utgör därmed ett hinder för vissa utländska lärare m.fl. som tidigare kan behöva studiestöd. Ett annat hinder för aktuella grupper kan vara att man är berättigad till studielån längst t.o.m. det år man fyller 50 år. Rätten till studielån begränsas också successivt fr.o.m. det år man fyller 41.

- Alla personer med utländsk lärarutbildning bör, som tidigare påpekats, från ett tidigt skede vid introduktionen i Sverige ha tillgång till tydlig information och vägledning om vägen till lärarbehörighet eller lärarexamen. Detta kräver – förutom en tidig kartläggning av den utländske lärarens meriter – relevant och lätt åtkomlig information samt väl utbyggd vägledningsfunktion vid t.ex. kommunens flyktingmottagande, sfi-centra, komvux, regionala utbildnings- och valideringscentra, arbetsförmedlingar och universitet och högskolor.
- Reguljära kompletteringsutbildningar för utländska lärare behövs. Regeringen bör i regleringsbrev ge direkta utbildningsuppdrag till ett antal utvalda universitet och högskolor, med angivande av ett visst antal lärare som ska examineras under en viss period, och i budgeten avsätta särskilda medel för dessa kompletterande utbildningar, valideringsinsatser samt för utveckling av relevanta valideringsmetoder och lärandeformer. Dessa satsningar måste samtidigt ha som långsiktigt syfte att finna passande permanenta men flexibla lösningar, där kompletterande utbildning utgör en normal och naturlig del av den reguljära utbildningen.
- Kompletterande utbildningar måste vara bättre anpassade till olika individers behov, förutsättningar och erfarenheter för att på kortast möjliga tid leda till svensk lärarexamen. Lärosätena ska med hjälp av validering av reell kompetens, diagnostisering, prov och andra insatser, tillgodoräkna och ta till vara de sökandes kunskaper och kompetens på ett rättvisande och likvärdigt sätt. Detta är en effektiv väg till arbete som behörig lärare i skolan. Det är vare sig effektivt eller ekonomiskt försvarbart att utländska lärare eller andra akademiker ska tvingas genomgå ”basår” eller utbildningsmoment av formella skäl om de redan har den reella kompetens som motsvarar behörighetskraven eller innehållet i en del av utbildningen.²⁸
- Det är viktigt att använda och utveckla flexibla former för antagning (bl.a. rullande antagning) och lärande, t.ex. distansutbildning varvat med praktik. Högskoleverket bör kunna hänvisa till flexibla kompletteringsmoduler vid utsedda lärosäten för olika grupper av sökande som lätt kan modifieras utifrån den enskildes förutsättningar och behov. Vid behov krävs parallell preparandutbildning för sökande med yrkeserfa-

²⁸ Rekommendationer och information om validering kan fås från t.ex. valideringsdelegationen vid CFL, Nationellt centrum för flexibelt lärande (www.cfl.se) och Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). SUHF har under 2002 och 2003 bedrivit ett projekt om validering av reell kompetens inom högskolan. *Rekommendationer för arbetet med att validera reell kompetens inom högskolan* (slutgiltigt antagna av SUHF:s styrelse den 30 oktober 2003) och projektets slutrapport *Validering av reell kompetens* (överlämnad till SUHF:s styrelse 2003-12-04) finns på www.suhf.se.

renhet och endast gymnasial eller eftergymnasial yrkesutbildning, för att dessa ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.

- Utsedda lärosäten bör etablera standardprogram för komplettering av vissa nödvändiga ämnesspecifika moment, dvs. kontrastiva moment för språklärare, svensk och nordisk historia för historielärare, laboratoriemoment i fysik eller kemi för fysik- respektive kemilärare, etc.
- Modersmåslärare som behöver bredda sin kompetens och klasslärare vars utbildning skiljer sig mycket från svensk lärarutbildning måste få bättre möjligheter att komplettera sin utbildning för att få behörighet/lärarexamen. Detta bör gälla även för yrkeserfarna utländska förskollärare och klasslärare med utländska utbildningar vid lärarseminarier trots att dessa ligger utanför universitetssektorn i utbildningslandet.
- Utsedda lärosäten måste sig emellan skapa samsyn kring vilka moment som bör ingå i en skraddarsydd kompletterande utbildning med inriktning mot förskolan och lägre årskurser. Utgångspunkten för sådan kompletterande utbildning måste vara att den är öppen även för personer på motsvarande tidigare seminarienivå.
- De kompletteringsutbildningar som erbjuds utländska lärare och andra akademiker ska leda till svensk lärarexamen och därmed behörighet. Det finns en rad projekt och uppdragsutbildningar med inriktning mot läraryrket som ges vid universitet och högskolor och av andra utbildningsanordnare. Dessa syftar inte alltid till att ge en svensk lärarexamen eller nationell behörighet, utan leder i många fall endast till ett studieintyg och lärarvikariat eller lokal behörighet inom en viss kommun, eller till arbetslöshet om tjänsten tillsätts av en behörig sökande. Nationell uppföljning av olika satsningar, för att få kunskap om bland annat hur stor andel som får formell behörighet, och effektivare tillvaratagande av erfarenheter och samordning av resurserna är nödvändigt.
- Så långt möjligt bör de kompletterande akademiska studierna varvas med studier i svenska (upp till lägst motsvarande nivån Svenska som andraspråk kurs B) och lärarpraktik. Enligt Sfi-utredningen (SOU 2003:77) ska undervisning i svenska ges efter individens behov och förutsättningar, och individuella studieplaner ska därför utformas. Högskoleverket instämmer i detta och vill speciellt understryka att sfi för högutbildade bör anordnas i högskolemiljö. Utsedda lärosäten måste vidare ansvara för att tillsammans med kommunen ordna lärarpraktik om sådan är relevant inom ramen för aktuell kompletteringsutbildning. Arbetsgivaren bör ansvara för att specifika kunskaper i det aktuella yrkesspråket erhålls, både under eventuell praktik och som anställd.

- Det är viktigt att få till stånd en reguljär verksamhet med att introducera utländska lärare i den svenska skolan. Det behövs en genomtänkt och väl fungerande introduktionsperiod med praktik varvat med studier för utländska lärare. Kommunerna måste ta större ansvar för att ordna introduktionsplats/anställning i skolan. Vidare krävs tydlig ansvarsfördelning och god samordning med övriga inblandade myndigheter, utbildningsanordnare och vägledare.
- Även utländska lärare som fått behörighetsbevis ska – i likhet med övriga nytexaminerade nyanställda lärare – kunna erhålla introduktion under erfaren lärares handledning.
- En ordnad finansiering av handledd praktik och studier har stor betydelse för motivation och framgång. Smidigare former för finansiering av introduktionsperiod och kompletterande utbildning måste skapas. Detta gäller såväl stöd och ersättning till enskilda sökande som till arbetsgivare samt kostnadstäckning för utbildningsanordnaren.

Finansiering och ekonomiska konsekvenser

Högskoleverket och Socialstyrelsen har inte sett sig föranlåtna att gå in i detaljerade ekonomiska resonemang. Varken uppdragets art eller den tidsram som står till förfogande gör det möjligt att utreda de ekonomiska konsekvenserna av olika ställningstaganden på ett konkret och detaljerat sätt. Rent övergripande kan dock följande konstateras.

Lärardelen av regeringsuppdraget är okomplicerat när det gäller den del som har med Högskoleverkets bedömningsverksamhet att göra. Däremot finns det, som beskrivits ovan, betydande problem när det gäller finansiering av komplettering till svensk standard av utländsk lärarutbildning, liksom för anordnande av introduktionsperiod. Huvudproblemet här är att finansiering och genomförande finns hos olika huvudmän – Arbetsmarknadsverket å ena sidan, högre lärosäten, kommuner och eventuellt andra utbildningsanordnare å den andra. Knyts inte ekonomi direkt till genomförandet finns risken att de föreslagna kompletteringsinsatserna inte kommer till stånd. Den svenska skolan går i så fall miste om de lärarkrafter den efterfrågar.

Högskoleverket och Socialstyrelsen anser att de resurser som anslås till kompletteringsutbildningar borde ha en bredare spridning och inte i huvudsak fördelas som arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade till AMS. Delar av medlen borde budgeteras direkt till lärosätena för öronmärkta kompletteringsutbildningar inom ett bredare utbildnings- och yrkesområde än de som AMS kan erbjuda utifrån sitt regelverk. Högskolornas utbildningsutbud inom området skulle därmed kunna få en mer permanent och långsiktig lösning. Fördelar med detta är bl.a. att man kommer ifrån upphandlingsförfarandet som är mer kostsamt, administrativt krångligt och med tveksam verkningsgrad. Den principiellt viktigaste fördelen är dock att det bör finnas

möjlighet att komplettera sin utbildning för att matcha svensk arbetsmarknad oavsett olika utbildningsinsatser och bristyrkesbenämningar.

Om lärosätena ska ansvara direkt för kompletterande utbildningar för utländska lärare – liksom för utländsk hälso- och sjukvårdspersonal – måste det finnas ekonomiska incitament för de åtgärder de företar sig. Ersättningen till lärosätena för dessa kompletterande utbildningar bör öronmärkas för att komma aktuella grupper till godo, men på sikt borde finansieringen i princip kunna följa samma metod som i övrigt tillämpas för tilldelning av resurser till grundutbildning. En annan möjlighet är att universitet och högskolor får ersättning för validerade och tillgodoräknade högskolepoäng eller årsprestationer på liknande sätt som de idag får vid utbildning av utbytesstudenter.

Ersättning bör även ges till lärosätena för relaterade kostnader såsom utveckling och genomförande av metoder för validering och upprättande av individuella studieplaner. Detta effektiviserar och förkortar vägen till behörighet, vilket innebär en direkt vinst i tid och pengar för individen och på sikt en samhällsekonomisk vinst i och med att till exempel svensk skola tidigare får tillgång till behöriga lärare.

För att utnyttja resursfördelar bör kompletterande utbildningar för aktuella yrkesgrupper, åtminstone inledningsvis, koncentreras till några högskolor, samtidigt som distansutbildning också uppmuntras. Om resurser till kompletteringsutbildningar tilldelas både via arbetsmarknads- och utbildningspolitiska insatser måste samordning ske så att duplicering av liknande utbildning på samma ort med olika finansiering inte förekommer.

Om huvudmännen – kommuner eller landsting – ska ta över ansvaret för verksamhetsförlagd introduktion måste detta tydliggöras och de måste ges detta uppdrag. Utredningen har inte den övergripande kunskap och kompetens som krävs för att förutse eventuella ekonomiska konsekvenser av detta.

Högskoleverket och Socialstyrelsen har bedömt att frågan om den enskilda individens försörjning i samband med kompletterande studier och introduktion inte inryms i uppdraget. En ordnad finansiering för individen vid studier eller handledd praktik är dock en förutsättning för motivation och framgång på vägen till behörighet eller legitimation.

Slutligen är det Högskoleverkets och Socialstyrelsens mening att nödvändiga omfördelningar av resurser och i övrigt nödvändiga överenskommelser och beslut måste utgå från regeringen.

Bilaga I

Utdrag ur skollagen (1985:1100)

2 kap. [Den kommunala organisationen för skolan]

4 § Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller

2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

4 a § Den som har en utländsk lärarutbildning skall få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 4 § 1.

4 b § Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

4 c § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om villkoren för ett sådant behörighetsbevis som avses i 4 § första stycket 2.

4 d § Beslut av Högskoleverket i ärenden om utfärdande av behörighetsbevis enligt 4 § första stycket 2 får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bilaga 2

Förordning (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning

Utfärdad: 1999-12-16

Ändring införd: t.o.m. SFS 2002:257

1 § Den som har en utländsk lärarutbildning kan få ett behörighetsbevis enligt föreskrifterna i 2 kap. skollagen (1985:1100) och denna förordning.

Av 2 kap. 4 § första stycket 2 skollagen följer att behörighetsbevis utfärdas av Högskoleverket.

2 § Den som har en utländsk lärarutbildning skall få ett behörighetsbevis om han eller hon har ett sådant utbildnings-, examens- eller behörighetsbevis över behörighetsgivande utbildning som följer av

- EG-rätten,

- avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES),

eller

- avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan, och Schweiz å andra sidan om fri rörlighet för personer.

Högskoleverket får meddela föreskrifter om yrkeserfarenhet, anpassningstider och lämplighetsprov i den utsträckning sådana krav får ställas på en sökande enligt EG-rätten eller något av de i första stycket nämnda avtalen.

Högskoleverket får också meddela föreskrifter om vad som behövs för att den som har en annan lärarutbildning än sådan som avses i första stycket skall få ett behörighetsbevis.

3 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av bestämmelsen i 2 kap. 4 b § skollagen (1985:1100) om kunskaper i svenska språket meddelas av Högskoleverket.

4 § Ansökan om behörighetsbevis görs hos Högskoleverket.

5 § Ett beslut av Högskoleverket att avslå en ansökan om behörighetsbevis skall innehålla uppgift om i vilka avseenden kompetensen ansetts otillräcklig. Av 2 kap. 4 d § skollagen (1985:1100) följer att Högskoleverkets beslut kan överklagas.

Högskoleverket skall meddela beslut i ärenden enligt denna förordning senast fyra månader efter det att alla handlingar som gäller den sökande har getts in.

6 § Avgift tas ut för prövning av en ansökan.

För ansökningsavgiftens storlek m.m. gäller bestämmelserna i 9-14 §§ avgiftsförordningen (1992:191), varvid avgiftsklass 2 skall tillämpas.

Bilaga 3

Föreskrifter av Högskoleverket om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning (HSVFS 2000:1)

Beslutade den 16 maj 2000. Dessa föreskrifter trädde i kraft den 15 juni 2000.

Med stöd av 2 § andra och tredje styckena samt 3 § förordningen (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning föreskriver Högskoleverket följande.

Yrkeserfarenhet

1 § En förutsättning för att yrkeserfarenhet tillsammans med en utländsk lärarutbildning skall kunna motsvara sådan pedagogisk utbildning som avses i 2 kap. 4 § 1 skollagen (1985:1100), är att yrkeserfarenheten avser sammanlagt minst två års tjänstgöring på minst halvtid som lärare i utlandet och/eller i Sverige. Varje tjänstgöringsperiod skall vara minst fyra månader.

Yrkeserfarenheten skall styrkas med intyg från arbetsgivaren eller annan godtagbar handling.

Anpassningstid

2 § Om den sökandes utländska utbildning ensam eller tillsammans med yrkeserfarenhet inte motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 2 kap. 4 § 1 skollagen (1985:1100), kan Högskoleverket anvisa den sökande att

a) genomgå kompletterande utbildning vid svenskt universitet eller svensk högskola, och/eller

b) genomgå en introduktionsperiod om minst två terminer under handledning i svensk grundskola eller gymnasieskola.

Sedan den sökande styrkt att han eller hon fullgjort vad Högskoleverket anvisat med godkänt resultat skall ett behörighetsbevis utfärdas.

Lämplighetsprov

3 § Sökande som är medborgare i stat inom EES eller i Schweiz och som anvisats anpassningstid enligt 2 § får i stället välja att genomgå ett av Högskoleverket anordnat lämplighetsprov. Den som genomgått lämplighetsprovet med godkänt resultat skall få ett behörighetsbevis.

Kunskaper i svenska

4 § Den som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska, eller norska skall ha

1. lägst betyget Godkänd i kärnämnet svenska kurs B eller kärnämnet svenska som andraspråk kurs B vid gymnasial vuxenutbildning, eller

2. gått igenom av universitet och högskolor anordnad undervisning i svenska för utomnordiska studenter med godkänt resultat, eller

3. godkänt resultat på prov i svenska som avslutar den undervisning som avses i punkt 2, eller

4. motsvarande kunskaper.

Referenser

Besmanoff, Lindgren, Malla & von Mentzer (2002) *Behörig att undervisa – utländska lärare i svensk skola*, Högskoleverkets rapportserie 2002:32R

Betänkande från Sfi-utredningen *Vidare vägar och vägen vidare: svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv* (SOU 2003:77)

Bredänge & Öhlund (2002) *Från gräns till kateder – Introduktionsperiod och lämplighetsprov för lärare med utländsk utbildning*, Högskoleverkets rapportserie 2002:28R

Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker
Högskoleverket, 2003-04-09

Malla (2004) *Utbildningssatsningen Språnget 2001–2003*, Högskoleverket, PM 2004-01-15, reg.nr 11-529-01

Rudsberg (2004) *Slutrapport om kompletterande utbildning 2001–2003 för personer med utländsk högskoleutbildning m.fl.*, Arbetsmarknadsstyrelsen, 2004-02-09, Dnr MR 03-10316-21

Skolverket (2002) *Flera språk – fler möjligheter – utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen*, Rapport till regeringen, Dnr 01- 01: 2751

Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och invandrare (2001) Arbetsmarknadsstyrelsen Dnr 01-2151-21, Integrationsverket Dnr INT 19- 01-538, Migrationsverket Dnr MV-11-2001-3005, Skolverket Dnr 07-2001:734, Svenska Kommunförbundet Dnr 2001/0527

Danska bedömningsmyndighetens (CVUU) hemsida: www.cvuu.dk

Högskoleverkets hemsida med information om värdering av utländsk lärarutbildning: www.hsv.se/lararbehorighet

Norska bedömningsmyndighetens (NOKUT), hemsida:
www.nokut.no/sw153.asp